

Hrobka Ludvíka Raduit de Souches

slavného obránce města Brna z dob třicetileté války
v kostele svatého Jakuba v Brně

Ludvík Raduit de Souches

Šlechtic francouzského původu, jehož přáním bylo být pohřben v kostele svatého Jakuba v Brně, se narodil roku 1608 v La Rochelle ve Francii. Jako válečný velitel bojoval na straně hugenotů u svého rodného města. Poté odešel z Francie a vstoupil do řad švédské armády. Pod švédskou vlajkou, k níž se upínala naděje celé protestantské Evropy, se stal Raduit velitelem pluku dragounů i pluku pěchoty a srdnatě se jal bojovat proti katolické unii. Pro neshody s nadřízenými opustil armádu. Roku 1642 se přidal na stranu rakouských Habsburků. V březnu roku 1645 jej císař Ferdinand III. jmenoval velitelem Brna.

Tehdy Brno zůstávalo jako jeden z mála zbývajících císařských opěrných bodů švédskému vojsku v zádech. V okamžiku, kdy de Souches Brno přebíral, nebyly jeho vyhlídky na dlouhodobou úspěšnou obranu příliš velké. Samotný švédský vojevůdce Torstenson byl přesvědčen, že dobytí Brna bude otázkou několika málo dní. Také Brňané nového velitele nepřivítali s nadšením. Jejich nedůvěra k vojákovvi, který neměl dobrou pověst a navíc byl protestant, dostoupila takový rozměr, že až sám císař musel městské radě a krajskému hejtmanovi v dopise zdůraznit, že se jedná o příkladného vojáka a dobrého taktika, který jistě nenechá sídlo Švédům napospas.

A opravdu, francouzskému veliteli se podařilo zdánlivě nemožné. Pod jeho velením brněnská posádka s pouhými 1 500 muži (skuteční vojáci představovali jen jednu třetinu z nich) dokázala ubránit město během čtyřměsíčního obléhání švédskou armádou čítající 28 000 mužů v čele se zkušeným a obávaným generálem Torstensonem.

Po tomto nečekaném vítězství stoupala vojenská kariéra Raduita strmě nahoru. Stal se nejdříve generálmajorem a posléze maršálem a velitelem císařských vojsk na Moravě. Konec života prožil na svých rozsáhlých moravských majetcích, kterými ho habsburští císařové obdarovali.

Velký vliv na Raduita měl během obrany města jezuitský rektor všeobecně uznávaný a lidmi milovaný pater Martin Středa. Raduit de Souches o něm později napsal:

„Statečnosti při obraně dodávaly vroucí modlitby a vytrvalé posty patera Středy, jimiž přinášel sílu z nebe pro ochranu a bezpečnost obležených. Kdykoliv jsem měl během onoho obranného boje aspoň trochu volnou chvíli od obtížnějších povinností, využil jsem ji k návštěvě otce Martina a k rozhovoru s ním. Vždy jsem si od něho odnášel útěchu a vnitřní pokoj.“

Raduit de Souches se odvrátil od kalvinismu a stal se věřícím katolíkem. Zemřel roku 1682 na zámku v Jevišovicích. Na základě přání z jeho závěti byly jeho ostatky uloženy v kostele svatého Jakuba v Brně v hrobce vybudované podle projektu významného brněnského architekta Mořice Grimma. Hrobka se nachází vpravo u oltáře.

NÁHROBEK RADUITA DE SOUCHES

Za hlavním oltářem najdeme barokní náhrobek zdobený bronzovou klečící sochou maršála, která je dílem brněnského umělce Jana S. Kerkerera z roku 1722. Na náhrobku je nápis ve staroněmeckém jazyce, který začíná těmito slovy:

„Postůj tiše, poutníče, chceš-li zvědět který vojevůdce jest zde pochován. Jest to velký hrdina, známý daleko široko, jehož se nepřítel obával jako úderu hromu. Císař Ferdinand III. a Leopold I. poznali dosti za 38 roků jeho hrdinnou odvahu všude tam, kam ho posílali. Tento velký hrdina zmařil Švédům, kteří obléhali Brno a chtěli se zmocnit i Špiberku, jejich úmysly, když jako velitel posádky tasil svůj ostrý meč a nejenže osvobodil obě místa od nepřátel, nýbrž je i tak zastrašil, že z Moravy, Rakous a Čech museli před ním prchat, skízejíce ostudu a výsměch...“

OBLÉHÁNÍ BRNA ŠVÉDY

Generál Torstenson po dobytí mnoha moravských a českých měst se rozhodl začátkem roku 1645 pomocí vojsk Rákoczyho dobýt Vídeň. V cestě mu stálo Brno, o kterém se domníval, že ho dobude za pár dní. Spoléhal, že se tak jako většina ostatních měst samo vzdá. Nestalo se tak a město Brno se úspěšně k překvapení celé Evropy bránilo plných 112 dní.

Obléhání začalo 3. května a skončilo 15. srpna. Během této doby podnikl Torstenson řadu výbojů, z nichž však žádný nedosáhl požadovaného efektu. Snažil se i vyjednávat, ale odvaha Brňanů byla nezlomná. Nepomohla ani posila Rákoczyho jezdeckva. Brňané s vervou odráželi ataky a velitel města vyburcoval své muže k vysokým výkonům. Vše, co za půldruhého měsíce Švédové podnikli, přišlo vniveč. Pomocníkem brněnským obráncům se stal děšť. Odpolední průtrž mračen 14. června byla tak vydatná, že zaplavila příkopy a mnoho vojáků v nich bylo uvězněno. Švédové se začali stahovat, protože vojáci tonuli. V nastalém zmatku podnikl Souches vynikající obranný krok – útok.

Posílení své obrany se Brno dočkalo 8. srpna, kdy do města proniklo 250 dragounů z oddílu císařského generála Matyáše Gallase. Posila s sebou přinesla i 350 liber síry na výrobu střelného prachu. S přibližujícím se 15. srpnem – svátkem Nanebevzetí Panny Marie – se těžké boje odehrávaly zejména v prostoru svatotomášského kláštera, kam se podařilo proniknout

elitnímu Torstensonovu pluku Altblau. Brňané doufali v obrat. Víru v mocnou ochrányni šířil zejména jezuitský kněz Martin Středa. Na mariánský svátek naplánoval Tortenson také hlavní útok na Brno. Město se chystalo na rozhodující hodiny. Dne 15. srpna o půl páté ráno začala soustředěná palba na Petrov a na jezuitskou kolej. Do odpoledne došlo na několika místech k průlomu hradeb. Situace byla tak vážná, že i sám Souches bojoval pod Petrovem se svými muži. Přesto se na několika místech švédské jednotky dostaly až na hradby. Jak později vypovídali obránci, v některých okamžicích vytrvali na svých pozicích skutečně takřka zázrakem. S příchodem večera však již bylo jisto, že je město zachráněno. Potvrzením vítězství obránců byla švédská žádost o možnost odnesení raněných a pohřbení mrtvých. De Souches prožíval svůj triumf.

Brno odolalo, svět žasl

Hrdinný postoj brněnských obránců byl – v konturách proměnlivého evropského konfliktu čímsi nevídaným. Odezva toho, co dokázali, putovala na jih do Rakouska a Itálie, ale také po celém Německu, po Francii a byla zaznamenána i ve Španělsku. To, co Ludvík Raduit de Souches učinil v nejtěžších a nejdramatičtějších týdnech v dějinách Moravy, nelze zapomenout. Jako skvělý taktik a mistrovský organizátor posiloval umdlévající obránce a se znalostí postupů ve švédském vojsku odrážel jeho útoky. Za čtyři měsíce od 3. května do 23. srpna nedošlo k tomu, aby město byt' jen „pokleslo v kolenou“. Tak i brněnská obrana přispěla k urychlení začátku konce třicetileté války.

Za 112 dní obléhání padly dvě a půl stovky obránců, o stovku méně jich bylo zraněno. Ztráty Švédů a jejich spojenců se odhadují až na 8 000.

Město Brno získalo od císaře řadu privilegií včetně daňových úlev a polepšení znaku. Odměnění byli i tovaryši, studenti, měšťané i samotný Raduit de Souches.

Zvonění konce obléhání je pouze pověst

Od švédského obléhání Brna se traduje pověst o chytrosti brněnských obránců. Dozvěděli se prý, že Torstenson je rozhodnut buď město dobýt do poledne 15. srpna, nebo odtáhnout s nepořízenou pryč. V okamžiku, kdy sil Brňanům již ubývalo, v jedenáct hodin dopoledne, rozezvučely se podle pověsti zvony. Realita však byla jiná. Onen den se bojovalo až do setmění.

PATER MARTIN STŘEDA

Jezuitský rektor pater Martin Středa je pozoruhodnou osobností jehož historický i duchovní význam není ještě zdaleka doceněn.

Byl to právě on, který se zapsal jako duchovní hrdina, povzbuzující všechny k odvaze a naději na vítězství v boji proti Švédům, i když Brňané čelili nepřemožitelné přesile.

Kdo tedy byl tento muž?

Už od mládí na sebe upozorňoval ctnostným životem a u mnohých si získal pověst neobyčejné svatosti.

Jako profesor rétoriky a filozofie působil na Karlově univerzitě v Praze, řídil sedmnáct jezuitských kolejí a roku 1641 přichází do Brna jako rektor brněnského noviciátu. Zde ho také zasáhl vpád švédské armády. Kromě vytrvalých modliteb a postů věnoval Martin Středa svůj čas nejen duchovnímu povzbuzování svého okolí, ale vedle bohoslužeb dokázal organizovat také péči o raněné a pomáhat tam, kde bylo třeba. Jeho vroucí modlitby a neutuchající víra v dobrý konec daly podnět legendám o jeho pravdivých proroctvích, vojenské předvídavosti i nadpřirozených schopnostech. Zaznamenána jsou rovněž očitá svědectví, která tvrdí, že se při svých modlitbách vznášel nad zemí. V pozdějších letech potom byli mnozí pamětníci ochotni přísahat, že poslední švédská koule vystřelená z většího děla na město a na kolej, se pouze bezmocně dokutálela k nohám patera Středy, který se modlil k Bohu, a znehybněla... Stalo se tak na svátek Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna 1645, kdy s definitivní platností skončilo obléhání Brna.

Z veřejného prohlášení brněnskou městskou radou o otci Martinovi Středovi

My, primátor a konšelé královského města Brna v markrabství moravském, všem a každému zvláště stále zdraví a veškeré blaho. Opravdu se sluší nejen v současné době uchovávat v paměti, ale též předávat potomkům, ať k věrnému následování nebo k zapamatování a pro útěchu to, jakou dokonalostí mravů a bezúhonnosti života vynikají slavné činy předků. Je tedy vhodné, abychom vydali veřejné svědectví pravdě, jak vynikajícími Božími i přirozenými vlohami, dary, milostmi, mravy a ctnostmi a duchem svatosti byl ozdoben blažené paměti ctihodný P. Martin Středa, kněz Tovaryšstva, původem Slezan z Hlivice, narozený ze senátorských rodičů. Dosvědčujeme: Je nám velmi dobře známo z ještě čerstvého zážitku, že zmíněný otec Martin Středa zastával dvakrát úřad rektora v této brněnské koleji, totiž po prvé od 5. září 1627 do 5. září 1629 a pak od 24. března 1641 do 1. července 1646. A tak když sečteme obě údobí, bydlel v tomto městě plných sedm let a tři měsíce; jistě dostatečnou dobu, abychom mohli posoudit jeho život. Je známo, že vedl zbožný a bezúhonný život, ozdobený veškerou duchovní dokonalostí, že se velmi bedlivě staral jak o sobě svěřenou kolej, tak o zdraví bližních a že svými svatými rozhovory, zbožnými radami a leskem bezúhonného života mimořádně vzdělával všechny občany tohoto

města. A nadto proslavil se opravdu prorockým duchem. Když totiž v roce 1645, nedlouho po krvavé bitvě a porážce u Jankova v Čechách, velitel švédského vojska, Leonard Torstenson, se zbraněmi už sami o sobě hroznými a vojskem posíleným pomocí Transylvánie, vytáhl jako řvoucí vandalský lev, opojený nedávným vítězstvím, aby dobyl toto město, obklíčil je strašnými válečnými nástroji a zuřivými nepřátelskými jednotkami, jež je měly přepadnout, blažený a Bohu milý již zmíněný prorok, ctihodný otec Martin Středa velkodušně těšil katolický lid, obležený nepřátelskou zuřivostí a utěšoval občany města předpovědí, aby se nebáli, že nepřítel přes svůj obrovský počet nedobude město, ani je neobsadí, což potom obdivuhodně potvrdil průběh událostí. Onen velmi mocný nepřítel totiž, třebaže neopomenul sáhnout ke všemu a pokusit se o všechno, co vyžadovalo vojenské umění a válečná technika, přece jen po krutém a dlouhém obléhání, ve kterém bez přestání pokračoval po 16 týdnů, nedosáhnul vytýčeného úspěchu. A tak když viděl, že nepořídil, že obležení nejsou přemoženi a že jsou vyčerpána jak jeho vlastní, tak i transylvánská vojska, že utrpěla úhonu jeho sláva, kterou jinde získal, byl nucen zvednout tábor a skončit obléhání málo čestným ústupem. Ještě během obležení tento opravdu zbožný a Bohu milý přítel předpovídal budoucí události s takovým úspěchem, že kdykoliv měli obležení udělat výpad na nepřítel, otec Středa jakýmsi instinktem a hlasem shůry předem věděl, zda se vrátí jako vítězové nebo jako poražení a nikdy se nemýlil. Tak veliká byla jeho horlivost a důvěra v Boha, že kdykoliv mělo dojít k boji s obleženými, ať už před hradbami nebo za mohutného nepřátelského útoku, otec Středa po celou dobu ležel na zemi a modlitbami prosil za přispění nebeské mocnosti. A tak když zesílil boj, také on Kristův vojín bojoval neúnavně Gedeonovým mečem a byl od Boha vyslyšen. Jestliže se tedy připisuje život trvalé slávy těm, kdo padli za vlast a za její uchování, ať již na vojenském pochodu nebo po dosažení vítězství a již odpočívají v pokoji, plným právem patří tento život ve slávě a nadevše nebeský život, zde často jmenovanému ctihodnému otci Martinu Středovi, protože není pochyb, že on s Boží pomocí zachránil město Brno a celou vlast, protože její osud závisel na osudu Brna. A zvláště se musíme zmínit, že jak věrně a svatě žil, tak že i 26. srpna 1645 v jednu hodinu před svítáním odešel do neuhazitelného světla, když podruhé zastával úřad provinciála v Tovaryšstvu a tento pozemský život pokojně zaměnil za nebeský. Jeho tělo bylo uloženo u hlavního oltáře chrámu Tovaryšstva Ježíšova. Odpočívá jako překrásná perla a je uchováno jako převzácný poklad a bude i v budoucnu opatrováno ve zbožné úctě, zatímco jeho duše vstoupila do nebeské radosti; o tom není nejmenší pochyby. To vše jak shora uvedeno, my předem jmenovaní, konsul a senát, na svou čest a velkou pečetí, dole upevněnou, stvrzujeme jako naprosto pravdivé. Dáno v Brně 23. listopadu, roku od znovu nabyté spásy 1671. Vydal úřad primátora pana Jana Metzgera z Brisachu.

K významné historické události obléhání Brna Švédy se váže i kopie obrazu Panny Marie Svatotomské umístěné na prvním bočním oltáři vlevo od vchodu kostela.

Obraz Panny Marie Svatotomské – ochránkyně města Brna

Obraz Panny Marie Svatotomské je uctíván jako zázračný, neboť právě on se podle mnoha svědectví zjevil nad městem v poslední den boje se Švédy. Od té doby je považován za PALADIUM – symbol ochrany města Brna. Řadí se k prastarým ikonám byzantského původu z období okolo 9. stol a pravděpodobně byl Brnu darován samotným Karlem IV.

Obraz byl umístěn v augustiniánském klášterním kostele svatého Tomáše (Moravské náměstí). Právě zde se stal hlavním útočištěm unavených a vyčerpaných Brňanů, kteří se k němu během nekonečných bojů chodili modlit a prosit o ochranu a sílu k dalšímu boji. K jejímu uctívání vybízel pater Martin Štěda, který nakonec prohlásil, že vítězství Brňanů nad obrovskou převahou Švédů *není dílem lidským, ale vítězstvím Panny Marie.*

To, že se obraz s rozprostírajícím pláštěm nad Brnem ukázal v nejtěžších bojích dosvědčují paradoxně i švédští vojáci. Podle svědectví zábrdovického premonstráta Vigssiuse volali při odchodu poražení Švédové na brněnské obránce takto: „*Pomohla vám ta vaše Černá*“, jakoby chtěli říci: *kdyby vám nepomohla, marně byste napínali svoje síly.*

Pravdou je, že 15. srpen – svátek Nanebevzetí Panny Marie – byl posledním nezdařeným pokusem mnohatisícové armády dobýt malé město s hrstkou obránců. Poté švédská vojska definitivně Brno opustila.

Ikona je v současné době trvale instalována na hlavním stříbrném oltáři v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Městě (Mendlovo náměstí). Můžeme zde i dnes ocenit nejen její historickou a uměleckou hodnotu, ale podle vzoru našich nebojácných předků i nadále získávat její přímluvu.

Obraz má i několik kopií, z nichž jedna je umístěna v kostele svatého Jakuba na oltáři Nanebevzetí Panny Marie (první oltář nalevo od vchodu).